

o masa rustică din lemn masiv și scaune tradiționale sculptate, deoarece se va obține o atmosfera încărcată. Textilele - fiind foarte bogate în culori și motive, va fi de ajuns un singur element textil într-o cameră pentru a face trimitere la atmosfera tradițională. [10]

În concluzie putem menționa că în articolul de față au fost evidențiate doar unele elemente specifice pentru un mobilier modern cu influențe tradiționale, care utilizate în practică și dozând corect elementele tradiționale în atmosfera contemporană am putea obține un interior cu stil, bazat pe contrastul estetic vechi-nou, tradițional-modern.

Bibliografie:

1. Gh. Țăranu, R. Țăranu, *Stiluri de mobila si tehnica de executării decorațiunilor*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1991.
2. А. И. ЗАХАРОВ, *Народная Архитектура Молдавии*, Государственное издательство литературы по строительству, архитектуре и строительным материалам, Москва, 1960.
3. М. Я. ЛИШИЦ, *Декор в народной архитектуре Молдавии*, Ed. Știința, Chișinău, 1971.
4. N. DUNĂRE, *Ornamentica tradițională comparată*, Ed. Meridiane, București, 1979.
5. R. VULCĂNESCU, *Coloana Cerului*, Ed. Academia RSR, București, 1972.
6. P. PETRESCU, *Motive decorative celebre*, Ed. Meridiane, București, 1971.
7. N. Cucu, *Mobilierul locuinței. Tradiție și modernitate*, Ed. Meridiane, București, 1974.
8. R. Capesius, *Mobilierul țărănesc românesc*, Ed. Dacia, Cluj, 1974.
9. P. Petrescu, *Creația plastică țărănească*, Ed. Meridiane, București, 1976.
10. <http://joocastudio.ro/stilul-rustic-modern-in-designul-de-interior/>

STUDIUL CONȘTIINȚEI DIN PERSPECTIVA METODEI FENOMENOLOGICE

Vrabie Victoria, doctorandă,
Universitatea de Stat din Moldova

Filosofia mentalului astăzi trece printr-o perioadă dificilă, suferind de carențe logico-metodologice. Din acest motiv se prezintă relevantă abordarea fenomenologică, ca un complex conceptual-metodologic încheșat, apelarea la care ar oferi un suport metodologic semnificativ pentru consolidarea studiului contemporan al conștiinței. În pofida faptului că problema conștiinței ocupă un loc central în reflecțiile fenomenologice, potențialul conceptual-metodologic al abordării fenomenologice rămâne nevalorificat în cadrul filosofiei contemporane a mentalului. Această situație, nu în ultimul rând, este rezultatul dezvoltării studiilor asupra mentalului efectuate predominant în baza tradiției analitice de filosofare.

Pentru elucidarea valențelor abordării fenomenologice în contextul studiului conștiinței este necesară o determinare semantică a conceptelor de bază ale fenomenologiei, cu atât mai mult că ele se referă cu predilecție la conștiința ca obiect de cercetare. În acest sens trebuie să menționăm că o valoare desosebită pentru filosofia mentalului ar constitui *fenomenologia transcendentă* care oferă exemple de analiză a structurii transcendente a conștiinței, având un potențial euristic considerabil.

Conform lui Edmund Husserl, considerat fondator al fenomenologiei, scopul primar al fenomenologiei rezidă în constituirea unei științe universale care ar sta la baza tuturor științelor. Fenomenologia pune pe prim plan problema constituirii subiectului ca atare, evidențiind astfel sursa originală a oricărei constituiri. Deci, fenomenologia reflectă realitatea manifestată prin intermediul obiectelor și fenomenelor înțelese de subiectul cunoscător datorită conștiinței. Husserl definește metoda fenomenologică drept o metodă științifică de gândire transcendentă, ce propune o înțelegere a lumii lipsită de prejudecăți naturaliste. În acest sens, descrierea fenomenologică devine o modalitate care vizează ajungerea la ceea ce este ireductibil și esențial într-un domeniu anumit. Punctul de referință al fenomenologiei constă în stabilirea distincției esențiale între actul conștiinței (*noesis*) și fenomenele către care este direcționat acest act (*noema*). Astfel, se ajunge la termenul de intenționalitate, care constituie nucleul și elementul cel mai de preț al abordării fenomenologice.

Metoda fenomenologică este aplicată pornind de la intenționalitate ca principiu ontologic și metodologic laolaltă. Intenționalitatea este definită ca modul în care o experiență este îndreptată spre un obiect din lume, această procedeu fiind realizat prin intermediul condiționării posibilității intenționalității. Conform fondatorului fenomenologiei, intenționalitatea este o „...particularitate generală și fundamentală a conștiinței de a fi conștientă despre un anumit obiect...” [1, p. 46]. Deci, nucleul dur al teoriei fenomenologice se rezumă la intenționalitate, aceasta fiind un calificativ și o calitate a conștiinței umane de a direcționa actul volitiv spre un obiect al cunoașterii în general. Intenționalitatea în sens fenomenologic înglobează tipuri de experiențe relativ

pasive sau active, combinând actele volitive cu cele afective, emoțiile și percepția.

Fenomenologia tinde să explice intenționalitatea vieții conștiente, evidențiind baza fundamentală a existenței umane. Aspectul caracteristic al acestui studiu filosofic constă în refuzul față de orice premiză epistemică dubioasă, relevarea esenței pe fundalul aparenței. În locul îndoielii carteziene, Husserl va introduce procedeul reducției, care are un caracter universal, dar ca metodă este combinată cu intenționalitatea. În cazul dat, Husserl implicit face apel la intuiție, însă lărgeste acest concept oferindu-i câteva calificative. Intuiția în opera husserliană nu este definită doar ca intuiție sensibilă ci și ca intuiție categorială. Intenționalitatea și studiul categoriilor intuiției constituie calea metodelor fenomenologice. Deci, ceea ce percepem în diverse fenomene în urma mecanismului metodic al reducției este mai mult decât suma datelor empirice. Prin reducție fenomenologică avem acces concomitent la sensul și semnificația lucrurilor. La rândul său, condițiile intenționalității se rezumă la domenii precum: practici și realități sociale sau culturale, abilități personale, mediu etc.

Prin „reducție fenomenologică” Husserl dorește să distingă legăturile fundamentale dintre lumea obiectelor și conștiința umană. Reducția este primul gest liber, pentru că el este eliberator de iluzie comprehensivă. „Prin reducție, eu pierd în aparență lumea pe care o câștig în mod veritabil. Reducția, în înțelesul ei cel mai larg (*epoché*), este, într-un anumit sens, un gest inaugural, prin care se intră pe terenul interogației ontologice...” [2, p. 59]. Am putea spune că ea este corespondentul a ceea ce grecii numeau „actul de naștere al filosofiei”, adică corespondentul mirării, pentru că, asemenea mirării, ea presupune o ruptură cu ceea ce este familiar. Prin acest gest de rupere de familiar, existența a ceea ce este real nu este negată ca atare, ci doar valabilitatea ei este pusă sub semnul întrebării (adică „neutralizată”). În acest fel, rostul realității este chestionat din punctul de vedere al presupuzițiilor ce stau la baza postulării ei ca ultim adevăr. Prin intermediul reducției, *ego*-ul, ce face parte din cadrul lumii naturale (și este legat în mod direct de credința în existența lumii), devine un principiu unificator, ceea ce nu este rezultatul unei gândiri constructive și formale, ci rezultatul unui proces al devenirii conștiinței însăși ca fundament. Privită din perspectiva constituirii, conștiința pură va fi caracterizată drept conștiință transcendentă, iar reducția ca *epoché* transcendentă. Deci, prin reducție fenomenologică avem acces concomitent la sensul și semnificația lucrurilor.

Așadar, demersul fenomenologic presupune o altă abordare a conștiinței, pe care Husserl a aflat-o de la profesorul său Brentano: conștiința nu poate fi înțeleasă independent de o relație cu altceva, deci conștiința nu este conștiință autonomă, ci de fiecare dată o conștiință a ceva, fiind proiectată în afara ei, deschisă asupra lumii. „Va trebui lărgit conținutul lui *cogito* transcendent, va trebui să i se adauge un element nou și să spunem că orice *cogito* sau, și mai

bine, orice stare de conștiință vizează ceva și poartă în sine, „ca țintă” (ca obiect al unei intenții). În sine, conștiința nu are conținut propriu, ea nu este decât o neconținută mișcare prin care caută să iasă din sine către lumea, transcendentă” [3, p. 33]. Aceasta este corelația cu conștiința, dar cele două nu stau față în față, ci se întrepătrund într-un mod original: obiectele ne sunt date printr-o cunoaștere imediată, pre-reflexivă, pe care Husserl o numește intuiție și o definește ca atitudinea naturală care guvernează trăirea. Obiectele nu sunt, așadar, pentru mine decât în măsura în care ele îmi apar. Această apariție nu este o iluzie de care ar trebui să mă eliberez, ea determină existența lucrurilor. Iar fenomenologia are ca îndatorire să descrie tot ceea ce îmi apare, nu subiectiv, ci așa cum este în sine. Ele apar în funcție de multiplele feluri de a le considera: percepute, imaginate, judecate, dorite, rememorate, deci orice obiect este, așadar, obiect al unei conștiințe. Pentru fenomenologie, conștiința este singurul mod de a accede la ceea ce există. Ea nu pretinde la o accedere a lucrurilor în sine, ci urmărește să descrie actele de conștiință. Trebuie, deci, să abandoneze trăirea intelectuală prin care ceva îi este dat conștiinței și să ajungă la sesizarea pură a acesteia, definitivând fenomenul „pur” de fenomenul psihic.

Opuându-se pozitivismului, Husserl nu disociază faptul de sensul pe care îl are pentru conștiință. În timp ce demersul pozitivist postula anterioritatea faptului față de conștiința și pură lui obiectivitate, Husserl coboară într-un strat original al conștiinței. Rațiunea omului nu rezidă nici în origine, nici în providență: a fi pentru om înseamnă a exista („ex-sister”, în latină, „a rămâne în afară de”), adică a fi aruncat acolo, în lume ca o ființă absolut contingentă. Ceea ce reducățiile fenomenologice au pus în lumină, în urma aplicării lor, nu este altceva decât câmpul de experiență transcendentă sau, după propriile cuvinte ale lui Husserl, „imperiul conștiinței transcendente”. Husserl utilizează pentru desemnarea noii regiuni de ființă, descoperită drept constitutivă, mai multe expresii, cum ar fi cele de: „conștiință pură”, „conștiință transcendentă”, „ființă absolută a conștiinței” sau „conștiința originală donatoare”. Prin toate aceste expresii sunt desemnate, de fapt, diferite stadii de acces la care conștiința se află în drumul ei către constituirea deplină a cunoașterii cu privire la lume, cu privire la ea însăși și la relația dintre lumea și propriile ei structuri [4, p. 97-101].

Ceea ce a fost descoperit în urma aplicării reducăției fenomenologice era o nouă regiune a ființei. Această nouă regiune va fi caracterizată ca teren al „conștiinței pure”. Deci, în contextul analizei fenomenologice afirmăm că nimic nu poate fi străin conștiinței umane și nu poate ființa independent de aceasta. Fenomenologia studiază structurile experienței conștiente îmbinând cunoașterea empirică cu cea rațională, apoi oferindu-i un nou calificativ prin intermediul intenționalității fenomenologice. Anume actul volitiv poate forma cauzalitatea conștientizării experienței. Aici tindem să amintim de spusele lui Heidegger cu referire la conștientizare: „De multe ori noi nu suntem în mod explicit conștienți

de schemele noastre obișnuite de acțiune, iar domeniul fenomenologiei se poate extinde în activitatea mentală semi-conștientă și chiar inconștientă” [5, p. 46].

Prin urmare fenomenologia în linii mari este studiul aparițiilor și aparențelor concomitent. Anume această idee l-a motivat pe Daniel Dennett să ofere o critică a metodei fenomenologice. Critica lui Dennett în mare parte poate fi atribuită conținutului abordării neștiințifice promovat și expus în fenomenologie. Daniel Dennett expune această idee în felul următor: abordarea fenomenologică în mod explicit la „persoana întâia” este incompatibilă cu abordarea științifică la „persoana a treia”, deși fenomenologii ar protesta prin afirmarea faptului că științele naturii pot avea sens numai ca o activitate umană care presupune structurile fundamentale din perspectiva „persoanei întâia”. Un contraargument al acestei idei îl oferă fenomenologii susținând poziția conform căreia ceea ce nu este prezent din punct de vedere fenomenologic, nu este real, idee, de altfel, susținută și de J. Searle.

Jean-Luc Marion propune o post-fenomenologie implementând termenul „donație”. Marion definește reducția fenomenologică prin scopul acesteia ca degajarea obstacolelor în scopul manifestării fenomenului. Conform teoriei propuse de Marion, prin termenul „donație” înțelegem faptul că fenomenul se donează pe sine așa cum este el, nefiind nici obiect nici ființare. Astfel, donația precede intuiția, de aceea pentru fenomenologie ceea ce se donează precede ceea ce se arată prin fenomen. Marion propune o redefinire a fenomenului însăși incluzând termenul și mecanismul donației fenomenologice. Următorul pas constă în oferirea și formularea unui principiu circumscris de Marion „cu cât mai multă reducere cu atât mai multă donație”. Așadar, Husserl și Marion au contribuit la formarea fenomenologiei în calitate de metodă sau cale spre o filosofie riguroasă, deoarece metoda fenomenologică a fost aleasă ca studiu al metodei deoarece lansează un proiect filosofic ambițios care își propune să stabilească esența fenomenelor.

O etapă importantă în dezvoltarea metodologiei fenomenologice este marcată de filosofia ființei al lui Martin Heidegger. Specificitatea fenomenologiei lui Heidegger constă în deplasarea centrului de greutate al demersului fenomenologic de la conștiință înspre ființă. El caută să delimiteze structurile fundamentale ale ființei în calitate de condiții ale posibilității experienței ca atare. Este vorba de o revenire din acea parte a cunoașterii care se ocupă cu obiectele pe care le găsește în realitate, direcționându-le înspre ontologie, care se ocupă de sensul celor existente. De asemenea, Heidegger nu interoghează conștiința, ci ființa însăși a realității umane susceptibile de a fi un *Dasein*. Așadar, ființa depășește conștiința transcendențială, înglobând realitatea umană și acționând în ea, a cărei realitate istorică nu este decât medierea.

Ca și Heidegger, existențialistul Sartre se înscrie pe calea lui Husserl, dar eliberează conștiința de orice conținut, percepută ca neant, activitatea ei esențială

fiind neantizarea. În acest sens, conștiința este existența, tinzând spre lumea pe care o vizează și de care este inseparabilă. Este reluată aici intenționalitatea husserliana: conștiința face parte din lume, dar nu este vorba de a reveni la structurile intenționalității dezgolind-o de elementele ei empirice, ci de a arăta cum anume această intenționalitate, care definește conștiința, se împlinește într-un *praxis* transformator, ce face din gândirea lui Sartre o gândire a acțiunii.

Așadar, există riscul de a considera idealismul transcendențial al filosofiei lui Husserl ca un simplu idealism subiectiv, risc ce se naște din considerarea doar a psihologiei intenționale ca punct de plecare al demersului husserlian. Acest risc va fi anulat dacă ținem cont de faptul că întreaga filosofie a lui Husserl este marcată de prezența intuiției (atât a intuiției sensibile, cât și a celei eidetice sau categoriale), care vine să „legitimeze” sensul lumii și pe cel al logicii (în înțelesul cel mai larg al acestui termen). Cu alte cuvinte, intuiția este cea care stă la baza întregului idealism transcendențial husserlian. Fenomenologia lui Husserl vizează depășirea oricărei determinații naiv naturale a lumii sau a realității, a oricărei forme de explicație sau fundamentare a unei „realități obiective” în cadrul atitudinii naturale, spre un nou concept de știință, menit să dezvăluie constituirea lumii în și prin absolutul subiectului.

Referințe bibliografice:

1. Isac I. Introducere în filosofia structural-fenomenologică. Paradigma Ortofizicii. Târgu-Mureș: Ed. EDU, 2001.
2. Calvin Schrag O. Resursele raționalității. Un răspuns la provocarea postmodernă. București: Ed. științifică, 1999.
3. Fink E. What Does the Phenomenology of Edmund Husserl Want to Accomplish? In: Research in Phenomenology 2, 1972, p. 32-36.
4. Husserl E. Idei privitoare la o fenomenologie pură și la o filosofie fenomenologică. București: Ed. Humanitas, 2011.
5. Drăgănescu M. Structural-Phenomenological Theories in Europe and USA, The Noetic Journal, Vol. 2, 1999, No.1-2, p. 46-83.

DE LA TRADIȚIE LA INOVAȚIE ÎN „LOGICA TERȚULUI INCLUS” DE ȘTEFAN LUPAȘCU

Inglis Iulia,
doctorand USM